

Ks. dr hab. Janusz Gręźlikowski
ul. Gdańska 2/4
87-800 WŁOCŁAWEK

**OCENA DOROBKU NAUKOWEGO, ROZPRAWY HABILITACYJNEJ PT.
„PARAFIA PERSONALNA W KOŚCIELE ŁACIŃSKIM. STUDIUM
HISTORYCZNO-PRAWNE” I PRACY DYDAKTYCZNO-ORGANIZACYJNEJ KS.
DR. JANA DOHNALIKA**

W odpowiedzi na pismo ks. prof. UKSW dra hab. Dariusza Borka, Przewodniczącego Rady Dyscypliny Naukowej Instytutu Prawa Kanonicznego i Dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 1 lutego 2011 r., w którym powiadamia mnie o uchwale Rady Dyscypliny Naukowej Instytutu Prawa Kanonicznego o powołaniu mnie do pełnienia funkcji recenzenta w postępowaniu o nadanie Ks. dr. Janowi Dohnalikowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie prawo kanoniczne, przesyłam wymaganą przepisami prawa opinię.

I. Życiorys naukowy Habilitanta

Ks. Jan Dohnalik urodził się w 1977 r., jest prezbiterem archidiecezji krakowskiej. 04 lipca 2011 r. uzyskał stopień doktora z prawa kanonicznego ze specjalizacją z jurysprudencji na podstawie pracy doktorskiej pt. „Il precetto pasquale. La normativa attuale sulla Comunione pasquale e la confessione annule (cann. 920 e 989) alla luce della tradizione canonica”, na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, który został nostryfikowany 10 stycznia 2012 r. uchwałą Rady Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie jako równoważny z polskim dyplomem doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

Od 01 października 2010 r. do 31 stycznia 2012 r. był zatrudniony na pół etatu jako asystent na Wydziale Teologii Papieskiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie. Od 2011 do 2022 r. pełnił urząd kanclerza Kurii Biskupiej Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego w Warszawie. Od 21 lutego 2012 r. do chwili obecnej jest zatrudniony na etacie adiunkta jako pracownik badawczo-dydaktyczny (wcześniej – naukowo-dydaktyczny) na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Przygotował rozprawę habilitacyjną pt. „Parafia personalna w Kościele łacińskim. Studium historyczno-prawne”, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa 2022 (ss. 247), którą przedłożył Radzie Dyscypliny Naukowej Instytutu Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie.

II. Ocena dorobku naukowego

Na dorobek z zakresu działalności naukowej Ks. dr. Jana Dohnalika składają się: 4 monografie (jedna samodzielna będąca pogłębionym doktoratem i 3 będące redakcją), 10 artykułów będących rozdziałami w monografiach (2 w j. włoskim), 13 artykułów naukowych w różnych periodykach prawnych (2 w j. włoskim i 2 w j. angielskim), 2 recenzje, 2 ekspertyzy i opinie oraz 15 artykułów popularno-naukowych w „Gościu Niedzielnym”, „Więzi”, „Naszej Służbie” i „Biuletynie Wychowania Seminaryjnego”. Podejmują one zagadnienia z norm generalnych prawa kanonicznego, zakresu prawa sakramentalnego i sakramentaliów, prawa małżeńskiego i karnego oraz zagadnienia jurysdykcji personalnych w Kościele łacińskim, ze szczególnym uwzględnieniem ordynariatów polowych publikowane jako monografie, artykuły oraz rozdziały w monografiach w ramach pracy na macierzystej uczelni jaka jest Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, a także na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie oraz w innych instytucjach naukowych. Dorobek naukowy Habilitanta jest dość pokaźny, wieloaspektowy pod kątem naukowym, solidnie analitycznie dopracowany

Przegląd zarówno samej problematyki, jak też szczegółowy ogląd treści powyższych publikacji, wskazuje, iż Habilitant śmiało podejmuje zarówno tematy współczesne i aktualne, jak też historyczne, wymagające dość żmudnych badań, chociaż tych historycznych jest nie za wiele. Podjęty przegląd publikacji wskazuje, iż Ks. Świto posługuje się odpowiednimi metodami naukowymi, można powiedzieć, że szczególnie zainteresowany jest zagadnieniami związanymi prawem małżeńskim, wyznaniowym, procesowym, kanonizacyjnym, sakramentalnym i statutowym czy karnym, a także filozofią, etyką i teorią prawa. Jego dorobek jest wystarczający, dojrzały, co do treści i formy. Przegląd publikacji wskazuje na coraz większą dojrzałość naukową Habilitanta, jest ona widoczna przy porównaniu artykułów początkowych z tymi z ostatnich lat. Dostrzegalny jest również rozwój intelektualny i naukowy Autora, który pojawia się we wspomnianych tekstach jako stosunkowo dojrzały kanonista, podejmujący również zagadnienia interdyscyplinarne.

Dotychczasowy dorobek Ks. Świto świadczy o dobrej organizacji warsztatu pracy naukowej i umiejętnym jego wykorzystaniu, jak też o wielkiej pracowitości Habilitanta. Stwarza to nadzieję, że Habilitant będzie kontynuował swoje zainteresowania, zmierzające do pogłębienia badań we wskazanych dziedzinach prawa kanonicznego.

Oprócz działalności ściśle naukowej Ks. Dohnalik ma również dorobek popularno-naukowy, jest współredaktorem 3 książek naukowych, autorem dwóch recenzji publikacji włoskojęzycznych (jedna czeka na wydrukowanie), opublikował 5 sprawozdań z obron doktorskich na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW, recenzował artykuły i rozdziały monografii w czasopismach „Annales Canonici”, „Journal of Religion and Health” i w serii wydawniczej „Prawo i Kościół” oraz przetłumaczył artykuł kardynała Petera Erdő, który ukazał się w „Annales Canonici” w roku 2012, pt. „Władza Biskupa Rzymu. Ujęcie historyczno-prawne”.

W ramach działalności naukowej należy zwrócić uwagę najpierw na pierwsze pole zainteresowań Ks. Jana Dohnalika jakim było przykazanie komunii i spowiedzi wielkanocnej, którym zajmował się podczas pracy nad dysertacją doktorską na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, którą obronił w roku 2010. Została ona wydana drukiem w 2015 w wydawnictwie Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego pod tytułem „Il precetto pasquale. La normativa sulla Comunione e la confessione annuale (cann. 920 e 989) alla luce della tradizione canonica” (*Editrice Pontificia Università Gregoriana*, Roma 2015, ss. 478). Praca ta stanowi interesujące studium historyczno-prawne nad zagadnieniem komunii i spowiedzi wielkanocnej. Do tego studium nawiązywały dwie artykuły ks. Dohnalika: pierwszy pt. „Duties of the penitent and confessor in the light of 21 Constitution of the Fourth Lateran Council”, opublikowany w 2023 r. w „Łódzkich Studiach Teologicznych” i drugi opublikowany w 2024 r. jako rozdział w monografii naukowej pt. „Przykazania kościelne corocznej spowiedzi i komunii wielkanocnej. Od historii do obowiązującego prawa”. Do powyższej tematyki nawiązywał artykuł pt. „Przykazania kościelne – troska duszpasterska w prawie powszechnym i partykularnym”, opublikowany w języku włoskim w „Annales Canonici” pt. „I precetti ecclesiali – la pastorale e il diritto tra universale e particolare”, który był rezultatem pobytu naukowego i kwerendy naukowej ks. Jana Dohnalika na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Kolejnym interesującym i analitycznym tekstem zamieszczonym w monografii pt. „Munus Sanctificandi. Reflections on the IV Book of the Code of Canon Law” w opublikowanym tam rozdziale, jest opracowanie pt. „La dimensione normativa del Catechismo della Chiesa

Cattolica in relazione al libro IV del Codice del Diritto Canonico". Jest ono rezultatem kolejnego pobytu naukowego ks. Jana Dohnalika na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie w 2018 r.

Dość znaczącym tematem badań naukowych, a tym samym dorobkiem naukowym Ks. Jana Dohnalika były zagadnienia związane z sakramentami i sakramentaliami analizowane pod kątem historii prawa kanonicznego i jej wkładu w kształt i interpretację dzisiejszych norm. Zaliczyć do nich należy między innymi rozdział w monografii „Kodeks Pio-Benedyktyński. Między tradycją a rozwojem”, zatytułowany „Celibat kapłański w prawodawstwie średniowiecznych soborów powszechnych”, a także rozdział pt. „Wiek przyjmującego bierzmowanie w świetle redakcji Kodeksu z 1917 roku”. W ramach tej tematyki Ks. Dohnalik, po raz pierwszy w polskiej kanonistyce przetłumaczył duże fragmenty listu papieża Leona XIII *Abrogata*, stanowiącego źródło Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego oraz przeanalizował wota i dyskusje konsultorów w tym temacie w czasie redakcji pierwszego Kodeksu Prawa Kanonicznego. Do tego nurtu badań należy zaliczyć artykuł jaki powstał w ramach projektu badawczego badań statutowych UKSW pt. „Wiek rozeznania w Kodeksie Prawa Kanonicznego (kan. 891 i 989) w świetle tradycji kanonicznej”, opublikowany w „Rocznikach Nauk Prawnych” w 2020 r. Ostatnim tematem badawczym z zakresu uświęcającego zadania Kościoła jest pogrzeb kościelny oraz kwestie związane z jego przyznaniem i odmową. Rezultatem tych badań był artykuł napisany razem z historykiem ks. Stanisławem Adamiakiem, a opublikowany w 2023 r. w „Journal of Religion and Health” pt. „The Prohibition of Suicide and Its Theological Rationale in Catholic Moral and Canonical Tradition: Origins and Development”. Za artykuł ten Ks. Jan Dohnalik miał przyznane 200 punktów w ramach punktacji ministerialnej.

W tematyce zagadnień historycznych należy odnotować dwa istotne artykuły zaczerpnięte z norm generalnych: „*Consuetudo est optima legum interpretatio. La storia e la spiegazione del can. 27*”, zamieszczony w 2014 roku pierwszym numerze już nieistniejącego dzisiaj czasopisma Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW „*Annuario Iuris Canonici*” i drugi tekst opublikowany w „*Prawie Kanonicznym*” w 2017 roku, pt. „Znaczenie zasady «*supplet Ecclesia*». Od kan. 209 KPK z 1917 roku do kan. 144 obecnego KPK – interpretacja i aplikacja”. Ten ostatni stanowił realizację projektu badań statutowych UKSW. W tym kontekście należy też wspomnieć inną publikację Habilitanta z 2018 r. pt. „*Regulae iuris*” Bonifacego VIII we współczesnych systemach prawnych”, której Habilitant jest współredaktorem.

W ramach opracowań naukowych z zakresu prawa małżeńskiego należy odnotować rzadko omawiane zagadnienie uważnienia małżeństwa w zawiązku przez Stolicę Apostolską. Artykuł został zamieszczony w 2017 roku czasopiśmie naukowym „Ius Matrimoniale” pt. „Ogólna *sanatio in radice* udzielona przez Stolicę Apostolską (kan. 1165 § 1). Przykład sanacji małżeństw zawartych bez zachowania formy kanonicznej w Ordynariacie Polowym”. Tekst ten jest połączeniem teoretycznego wykładu na ten temat z ukazaniem konkretnej praktycznej procedury w Ordynariacie Polowym w Polsce, gdzie niektóre małżeństwa zawarte w latach 1991-2011 wymagały uważnienia z powodu niedochowania formy kanonicznej. Opracowanie to zasługuje na szczególną uwagę i ma znaczenie teoretyczne i praktyczne. Innym artykułem z tej tematyki jest opracowanie z 2018 r. pt. „Forma kanoniczna – jej znaczenie dla ważności małżeństwa i perspektywy reformy”, opublikowane w czasopiśmie „Annales Canonici”.

Kolejną przestrzenią poszukiwań badawczych Habilitanta było szeroko rozumiane zagadnienie jurysdykcji personalnych w Kościele katolickim, ze szczególnym uwzględnieniem ordynariatów polowych. Do publikacji z tego zakresu należy zaliczyć: redakcję monografii naukowej pt. „Święty Jan Paweł II. Syn oficera Wojska Polskiego”, w której znajduje się rozdział Ks. Dohnalika o charakterze interdyscyplinarnym na temat duszpasterstwa wojskowego: „Jana Pawła II wizja duszpasterstwa wojskowego w Siłach Zbrojnych RP”. Kolejnym tekstem z tej tematyki był rozdział zamieszczony w monografii naukowej dotyczącej piętnastu lat obowiązywania Konkordatu w Polsce pt. „Działalność duszpasterska Ordynariatu Polowego. Aspekty prawno-kanoniczne”, a także interesujący artykuł będący studium porównawczym ordynariatów polowych oraz ordynariatów dla anglikanów, czyli dwóch struktur personalnych, pt. „Ordynariat polowy a ordynariat personalny dla byłych anglikanów – podobieństwa i różnice”.

Ostatnim polem badań naukowych Habilitanta jest prawo karne, a zwłaszcza kwestia ochrony małoletnich i bezbronnych. Pierwszą publikacją z tego zakresu tematycznego, wielokrotnie cytowaną w innych publikacjach, jest zamieszczony w 2015 r. w czasopiśmie naukowym „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” artykuł pt. „Prawo kanoniczne wobec nadużyć seksualnych duchownych względem dzieci i młodzieży”, w którym Ks. Dohnalik zaprezentował zarówno historię zagadnienia, jak i stan prawny w tamtym czasie. Kolejnym opracowaniem w ramach projektu badawczego finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki, realizowanego na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II (nr 2019/33/B/HS5/02465), opublikowanym jako rozdział w monografii „Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie

interdyscyplinarne” (część I), jest tekst zatytułowany „Poufność karnych postępowań kanonicznych w świetle pierwszeństwa osób skrzywdzonych i zasady rozliczalności”. W ramach tego samego grantu wraz z panią dr Aleksandrą Brzezią-Bonarek opracował temat „Wykorzystanie akt sprawy małżeńskiej w kanonicznym postępowaniu karnym”, który opublikował w „Annales Canonici” w 2021 r. To samo zagadnienie, pogłębione i wzbogacone poważną kwerendą w obcojęzycznej literaturze, przedstawił Habilitant w artykule, który został przyjęty do druku w nr 1 2024 r. czasopisma „Ius Ecclesiae”, pt. „L'utilizzo degli atti di un processo matrimoniale in un procedimento penale canonico”. Na uwagę z tej tematyki zasługują jeszcze trzy teksty: 1. rozdział w serii “Prawo i Kościół” pt. „Wybrane aspekty kanonicznej procedury karnej w sprawach przestępstw seksualnych duchownych wobec małoletnich”; 2. artykuł w „Annales Canonici” pt. „Nowa wersja motu proprio «Vos estis lux mundi». Znaczenie zmian wprowadzonych przez papieża Franciszka w 2023”; 3. rozdział w monografii z serii „Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie interdyscyplinarne” (część IV, rok 2023) pt. „Dorosły bezbronny jako ofiara skrzywdzenia seksualnego w kanonicznym prawie karnym”.

Przegląd zarówno samej problematyki, jak też szczegółowy ogląd treści powyższych publikacji naukowych wskazuje, iż Habilitant śmiało podejmuje zarówno tematy współczesne i aktualne z różnych dziedzin prawa kanonicznego, zagadnienia interdyscyplinarne, jak też historyczne, wymagające dość żmudnych badań i analiz. Podjęty przegląd publikacji wskazuje, iż Ks. Dohnalik posługuje się odpowiednimi metodami naukowymi, stosuje odpowiednią terminologię naukową, a jego opracowania są solidnie dopracowane i merytorycznie poprawne, mimo czasami pewnych niedociągnięć czy też dyskusyjnych kwestii podejmowanych w różnych tematycznie publikacjach. Jego dorobek naukowy jest dojrzały, co do treści i formy, jak też spełnia wszystkie wymagania co do osoby ubiegającej się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Przegląd publikacji wskazuje na postępujący rozwój naukowy i coraz większą dojrzałość naukową Habilitanta, jest ona widoczna przy porównaniu artykułów początkowych z tymi z ostatnich lat. Dostrzegalny jest również rozwój intelektualny i naukowy ks. Dohnalika, który pojawia się we wspomnianych tekstach jako dojrzały kanonista, podejmujący również zagadnienia interdyscyplinarne. Dotychczasowy dorobek Habilitanta świadczy o dobrej organizacji warsztatu pracy naukowej i umiejętnym jego wykorzystaniu, jak też o wielkiej pracowitości Habilitanta. Stwarza to nadzieję, że Habilitant będzie kontynuował swoje zainteresowania, zmierzające do pogłębienia badań we wskazanych dziedzinach prawa kanonicznego.

III. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Praca habilitacyjna nosi tytuł: „Parafia personalna w Kościele łacińskim. Studium historyczno-prawne”, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa 2022, ss. 247.

Ks. dr Jan Dohnalik podjął się opracowania zagadnienia dość trudnego i złożonego, interesującego, aktualnego i ważnego w dzisiejszej rzeczywistości i działalności Kościoła, a odnoszącego się parafii personalnej w aspekcie historycznym i aktualnie obowiązujących norm kanonicznych jakie tę rzeczywistość prawno-duszpasterską określają w jej funkcjonowaniu i pełnieniu misji apostołskiej. Wybór tematu należy uznać za odpowiedni, interesujący, problemowy i jakże aktualny i przydatny od strony praktycznej i duszpasterskiej. Podjęte i opracowane zagadnienie ma walor teoretyczno prawny, ale również praktyczny i duszpasterski, gdyż parafia personalna stanowiła i stanowi niezbywalny i ważny element prawno-duszpasterski struktury Kościoła lokalnego i partykularnego. Jest to tym bardziej ważne albowiem analizowane w monografii zagadnienie nie doczekało się w kanonistyce polskiej gruntownego i całościowego opracowania. W literaturze kanonistycznej, zarówno polskiej, jak i zagranicznej, była na ogół podejmowana tematyka parafii terytorialnej, natomiast zagadnienie parafii personalnej było taktowane jako niekonieczne uzupełnienie powszechnej perspektywy parafii terytorialnej. Stąd opracowanie, na co należy zwrócić uwagę i podkreślić – ma charakter nowatorski, odkrywczy i pionierski oraz wypełnia lukę nie tylko w polskiej literaturze kanonistycznej, przybliżając parafię personalną w wymiarze prawno-historycznym i duszpasterskim.

Do zrealizowania swoich zamiarów badawczych Habilitant wykorzystał – jak pisze i prawidłowo wyjaśnia we wstępie – metodę historyczno-prawną oraz dogmatyczno-prawną, co jest właściwe jak na rodzaj i tematykę analizowanych zagadnień w monografii. Co ważne, uzasadnił zastosowanie takich właśnie metod naukowych i je scharakteryzował do poszczególnych zagadnień podejmowanych w publikacji.

Bardzo pozytywnym walorem pracy jest fakt, że została ona oparta na wielu publikowanych i niepublikowanych źródłach prawa kanonicznego i bogatej w dużej części zagranicznej literaturze. Ks. Dohnalik dotarł i wykorzystał niepublikowane wcześniej źródła w Archiwum Apostolskim Watykańskim, w bibliotece i archiwum Dykasterii ds. Tekstów Prawnych, a także archiwum Konferencji Episkopatu Polski i niektóre materiały z archiwów diecezjalnych, co wymagało od niego sporego wysiłku. Należy zauważyć, że w wykazie źródeł znajdujemy bardzo obfitą bazę źródłowa wykorzystaną w pracy, też i literaturę, w większości obcojęzyczną. Opis bibliograficzny nie budzi większych zastrzeżeń i raczej

został dopracowany, aczkolwiek zdarzają się drobne niekonsekwencje z zapisach, np. s. 223 – G. Girland, *La Costituzione...*, R. Sobański, *Ponownie o proboszczach...*. Co ciekawe, w celu ukazania praktycznych implikacji analizowanego zagadnienia swoje analizy Habilitant wzbogacił ankietą ukazującą ilość parafii personalnych w poszczególnych diecezjach Polski, jak też w niektórych ordynariatach polowych Europy, USA, Brazylii i Australii. Nadto załączył wzory umowy w sprawie utworzenia parafii wojskowo-cywilnej. Te elementy monografii ubogaciły ją nie tylko od strony teoretycznej, ale praktycznej. Prawidłowy jest również *wykaz skrótów*.

Wstęp monografii jest prawidłowo skonstruowany, merytorycznie poprawny i zawiera wszystkie elementy jakie winny się w nim znaleźć. Zabrakło jednak we wstępie czytelnego i precyzyjnego określenia dyspozycji opracowania i pytań badawczych. Ks. Dohnalik pisze o przedmiocie materialnym podjętego tematu, określeniu pojęcia parafii personalnej w Kościele łacińskim. Nie sygnalizuje jednak i nie stawia we wstępie pytań badawczych, o których pisze w swoim autoreferacie, a które faktycznie znajdujemy w treści monografii: 1. Czy parafia personalna ma stanowić tylko rzadko spotykany wyjątek od ogólnego prawa stosowanego do parafii terytorialnych, czy jednak pełnoprawną alternatywę wobec występującego od wieków przyporządkowania terytorialnego wiernych? 2. Czy przynależność wiernych do parafii personalnej ma się opierać jedynie na elementach obiektywnych, takich jak konkretne cechy osobowe oraz zamieszkanie na danym terenie, czy też również na elementach subiektywnych, takich jak wybór i deklaracja wiernego oraz jego utożsamianie się z daną wspólnotą? 3. Jaki model relacji między parafią terytorialną i personalną jest najlepszy, aby z jednej strony utrzymać prawdziwą przynależność parafialną, a z drugiej świadomość wspólnoty z Kościołem powszechnym? 4. Jakie jest miejsce parafii personalnych w nawróceniu duszpasterskim struktur kościelnych, którego pragnie papież Franciszek? 5. Czy mając na uwadze odpowiedzi na powyższe pytania, należałoby zmienić obowiązujące przepisy, czy też wystarczy stosować je szerzej i z większą odwagą? Znajdujemy na te pytania odpowiedzi, na niektóre bardziej przekonujące i wyczerpujące, a na niektóre bardziej ogólne i mniej szczegółowe i precyzyjne. W sumie jednak zaproponowanie przez Habilitanta postulaty nowatorskich rozwiązań prawnych i duszpasterskich co do funkcjonowania parafii terytorialnych, zapewne nie tylko ubogacają monografię i świadczą o dużym merytorycznym znanstwie i pogłębionej refleksji analizującego zagadnienie parafii personalnej, co zapewne przyczyni się do lepszego ich funkcjonowania w rzeczywistości duszpasterskiej Kościoła.

Monografia składa się ze *strony tytułowej*, *dedykacji* (kolegom i przyjaciołom kapelanom wojskowym, proboszczom i wikariuszom parafii personalnych), *spisu treści* (s. 7-9), *wykazu skrótów* (s. 11-13), *wstępu* (s. 15-23), trzech zatytułowanych i podzielonych na podrozdziały i punkty *rozdziałów* (s. 24-200), *zakończenia* (s. 201-205), *bibliografii* prawidłowo podzielonej (s. 206-230), *aneksów* (s. 231-243) oraz *abstraktu* w języku angielskim (s. 244-247).

Podział treści na trzy rozdziały jest merytorycznie poprawny i realizujący w pełni podjęty temat analizujący od strony historyczno-prawnej instytucję prawną jaka jest parafia personalna. Pewne wątpliwości i zastrzeżenia budzi zamieszczenie w pierwszym rozdziale punktu (podrozdziału) trzeciego pt. „Parafie wojskowe w międzywojenne Polsce”, który nie bardzo wpisuje się w podejmowaną w tym rozdziale tematykę. Wydaje się, że bardziej właściwe było by umieszczenie go w rozdziale trzecim.

Rozdział pierwszy, po przybliżeniu historii wspólnot parafialnych, szczególnie z uwzględnieniem kryterium personalnego, ukazuje ustawodawcze średniowieczne, konstytucję Soboru laterańskiego IV, regulacje Soboru Trydenckiego oraz Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r., parafie wojskowe w Polsce oraz konstytucję apostolską *Exsul familia* z 1952 r. odnoszącą się do duszpasterstwa migrantów. Zaprezentowane analizy są dość szczegółowe pomimo przeglądu stosunkowo długiego okresu czasu, uporządkowane i merytorycznie poprawne. Nieco nie pasuje w tym miejscu podrozdział zatytułowany: „Parafie wojskowe w międzywojennej Polsce”. Skoro bowiem omawiane jest kościelne prawo powszechne w stosunku do parafii personalnej, to odniesienie to ten punkt winien znaleźć się – moim zdaniem – w rozdziale trzecim.

Drugi rozdział monografii ukazuje parafię personalną od Soboru Watykańskiego II do obowiązującego Kodeksu Prawa kanonicznego z 1983 r. Najpierw Ks. Dohnalik analizuje wizję parafii personalnej w opiniach i wotach okresie soborowym, następnie w czasie prac soborowych i wreszcie postanowienia dekretu *Christus Dominus* oraz przepisy posoborowe. Przybliżone analizy pozwalają mu następnie przejść do prac nad przygotowaniem nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego i omówienia dyskusji oraz projektu zapisu kan. 383 §2, 518 i 569 Kodeksu. W ostatniej części rozdziału zostały zaprezentowane szczegółowe regulacje i ich analizy jakie przyniósł Kodeks z 1983 r., które obecnie obowiązują w Kościele w odniesieniu do parafii personalnej i jej proboszcza. Układ treściowy jest czytelny, logiczny i wiele wnosi od strony przybliżenia regulacji prawnych, jak i praktycznego zastosowania przepisów prawa kanonicznego w rzeczywistości parafialnej i duszpasterskiej, ze

szczególnym uwzględnieniem asystowania proboszcza personalnego przy zawieraniu małżeństw. Rozdział ten jest bardzo udaną częścią monografii.

Trzeci rozdział zatytułowany „Parafia personalna dziś i jutro – przepisy pozakodeksowe, istniejące wspólnoty, perspektywy rozwoju” omawia przepisy promulgowane po ogłoszeniu Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, zarówno powszechne, jak i partykularne. Ukazuje ich praktyczną aplikację do duszpasterskiego funkcjonowania parafii personalnych. Czyni to przede wszystkim w stosunku do parafii personalnych w Kościele w Polsce, natomiast parafie personalne działające za granicą przywoływane są głównie na zasadzie przykładów. Ważny i interesujący element tego rozdziału stanowi proponowany przez ks. Dohnalika projekt nowych przepisów prawnych *de lege ferenda*, który – jak pisze – „uwzględniając istniejącą praktykę, sprzyjałby tworzeniu parafii personalnych z uwzględnieniem potrzeby dookreślenia ich relacji z parafiami terytorialnymi” (s. 154). Należy zauważyć, że proponuje nowatorskie rozwiązania łączenia parafii lub quasi-parafii terytorialnych i personalnych, czego przykładem mogą być parafie wojskowo-cywilne, erygowane w Polsce na podstawie umów między diecezjami terytorialnymi a ordynariatem polowym. Ten rozdział jest bardzo twórczy i wymagał od Autora sporego wysiłku intelektualnego, popartego doświadczeniem zdobytym na urzędzie kanclerza ordynariatu polowego, gdyż zawiera wiele ważnych i nowatorskich rozwiązań i elementów funkcjonowania parafii personalnych w rzeczywistości prowadzenia duszpasterstwa w Kościele w Polsce.

Zakończenie konstrukcyjnie jest poprawne i zawiera te elementy, które powinno zawierać. Szkoda, że Habilitant nie kończy poszczególnych rozdziałów pewnym podsumowaniem swoich analiz i rozważań, co ułatwiłoby czytelnikowi zapoznanie się z treścią monografii i śledzeniem jego analiz i myśli prezentowanych w publikacji, jak też podsumowania takie ubogaciłyby zapewne monografię.

Merytorycznie oceniana monografia posiada wielką wartość poznawczą. Przybliży bowiem czytelnikowi jak zmieniały się na przestrzeni wieków formy parafii personalnej od strony prawnej i duszpasterskiej, aż po dzień dzisiejszy. Ukazuje przepisy kodeksowe i pozakodeksowe funkcjonowania tej instytucji prawnej w Kościele, jak też wskazuje na perspektywy rozwoju i propozycje rozwiązań prawnych i duszpasterskich na przyszłość. Przeprowadzone przez Habilitanta analizy ukazały panoramę prawnych i faktycznych rozwiązań prawnych w stosunku do różnych typów parafii personalnych. Autor w swej monografii usystematyzował i uporządkował w sposób przejrzysty i klarowny normy prawne aktualnie obowiązujące odnośnie do parafii personalnej, skonfrontował ze

współczesnymi realiami, szczególnie w Kościele polskim, jak też określił perspektywy na przyszłość przedstawiając twórcze propozycje *de lege ferenda*. Habilitant więc w swoich analizach wprowadził więc nie tylko elementy opisowe, ale wiele własnych przemyśleń, co podnosi wartość merytoryczną i naukową monografii.

Pomimo przedstawionych pewnych uwag krytycznych, niektóre są do dyskusji, wysoko oceniam pracę habilitacyjną Ks. Jana Dohnalika, którą czyta się z zainteresowaniem, aczkolwiek czasami dość długie zdania nie ułatwiają tego czytania. Teza postawiona na wstępie opracowania, aczkolwiek nie do końca jednoznaczna i czytelna, została przedstawiona w sposób usystematyzowany w postaci logicznego wywodu, co do którego systematyki nie ma większych zastrzeżeń. Habilitant dobrze i poprawnie zrealizował swoje zamierzenia badawcze, wniósł cenny i nowatorski wkład do badań nad instytucją parafii personalnej nie tylko od strony historyczno-prawnej, teoretyczno-prawnej, od strony obowiązujących przepisów jej funkcjonowania, ale także od strony duszpasterskiej. W tych wymiarach monografia stanowi zupełne novum w polskiej literaturze kanonistycznej.

IV. Ocena aktywności naukowej, działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzującej naukę

Ks. Jan Dohnalik jeszcze przed uzyskaniem doktoratu z prawa kanonicznego ze specjalizacją jurysprudencji w lipcu 2011 r. na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, nostryfikowanym w styczniu 2012 r. przez radę Wydziału UKSW w Warszawie, od października 2010 r. do końca stycznia 2012 r., był zatrudniony na pół etatu na stanowisku asystenta na Wydziale Teologii Papieskiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie. Od lutego 2012 r. do chwili obecnej jest zatrudniony na etacie adiunkta jako pracownik badawczo-dydaktyczny (wcześniej naukowo-dydaktyczny) na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie. Pracując na Wydziale jednocześnie w latach 2011-2022 pełnił urząd kanclerza Kurii Biskupiej Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego, a także w latach 2014-2022 był delegatem Biskupa Polowego ds. ochrony dzieci i młodzieży oraz stały współpracownik Centrum Ochrony Dziecka w Krakowie. W latach 2017-2022 był członkiem Komisji Bioetycznej przy Wojskowym Instytucie Medycznym. Od 2021 r. uczestniczy w pracach Zespołu Roboczego przy Konferencji Episkopatu Polski do podjęcia rozmów z Państwową Komisją ds. wyjaśnienia przypadków czynności skierowanych przeciw wolności seksualnej i obyczajowości wobec małoletnich poniżej lat 15 lat.

W ramach działalności naukowej Ks. Dohnalik miał 10 wystąpień na konferencjach naukowych, w tym 5 międzynarodowych. Ważnym zauważeniem jest referat wygłoszony na międzynarodowej konferencji w Rzymie „Concilium Lateranense IV: Commemorating the Octocentenary of the Fourth Lateran Council of 1215”, w 2015 r., pt: „Il significato della costituzione 21 del Concilio Lateranense IV per la dottrina canonica circa la confessione sacramentale”, a także udział w XVI Kongresie prawa kanonicznego organizowanym w Rzymie w 2017 r. przez *Consociatio Internationalis Iuris Canonici Promovendo* „Diritto Canonico e culture giuridiche nel centenario del Codex Iuris Canonico del 1917”, gdzie jako jeden z dwóch Polaków zaprezentował komunikat naukowy zatytułowany „Osservazioni della Sacra Penitenzieria Apostolica al Codice del 1917: l’influsso dell’esperienza del foro interno sulla redazione ed interpretazione delle norme codicali”. O zauważeniu działalności naukowej Habilitanta świadczy również zaproszenie go na Międzynarodowy Kongres Teologiczny „Wiara i Teologia pośród nas”, który odbywał się w 2023 r. na Katolickim Uniwersytecie Katolickim, gdzie miał wystąpienie pt. „Kard. Karol Wojtyła wobec wykorzystania seksualnego małoletnich w Kościele - perspektywa kanoniczna”. Ponadto Habilitant był czterokrotnie członkiem rad naukowych międzynarodowych (2) i krajowych (2). Uzupełnieniem jego działalności naukowej była, wspomniana już wcześniej, praca współredaktora 3 książek naukowych, dwóch recenzji publikacji w języku włoskim, recenzowanie artykułów i rozdziałów monografii w czasopiśmie: „Annales Canonici”, *Journal of Religion and Health* i w serii wydawniczej „Prawo i Kościół” oraz tłumaczenie artykułu kardynała Petera Erdő, które ukazało się w „Annales Canonici” w roku 2012 roku pt. „Władza Biskupa Rzymu. Ujęcie historyczno-prawne”. Habilitant jest członkiem międzynarodowego stowarzyszenia kanonistów *Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo* oraz Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

Do osiągnięć dydaktycznych Ks. Dohnalika należy zaliczyć prowadzone wykłady i ćwiczenia najpierw na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie, na Instytucie Prawa Kanonicznego (2010-2012), a następnie na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, na etacie adiunkta. Wykłady te Habilitant prowadził z zakresu z historii źródeł i literatury prawa kanonicznego oraz ćwiczenia z tego przedmiotu, jak też ćwiczenia z filozofii prawa, teorii i teologii prawa kanonicznego oraz przedmiotów historycznych. Nadto prowadził w ramach studiów doktoranckich wykład „Struktury personalne w Kościele katolickim” oraz wykład ogólnouczelniany pt. „Przykazania kościelne wczoraj i dziś. Między prawem, liturgią a życiem”. Ważnym elementem osiągnięć dydaktycznych jest także począwszy od roku

akademickiego 2016/2017 prowadzenie na zaproszenie władz Wydziału Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie wykładu opcjonalnego (12 godz., 1.5 ECTS) naprzemiennie obejmującego dwa zagadnienia: „Strutture giurisdizionali personali nella Chiesa Latina” oraz „Procedure e processi penali. Come affrontare il delitto sulla via amministrativa”. Ponadto w kwietniu br., na zaproszenie dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Santa Croce, Habilitant przeprowadził seminarium pt. „La parrocchia personale – dalla sua storia alle future prospettive” dla wykładowców i doktorantów tego Wydziału. Podobne wykłady w innych ośrodkach naukowych Ks. Dohnalik wygłosił o różnej tematyce naukowej na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie oraz na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Jana Pawła II.

Działalność dydaktyczna to także promowanie prac licencjackich, magisterskich i doktorskich. Ks. Dohnalik był promotorem jednej pracy licencjackiej obronionej na Wydziale Prawa kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie oraz promotorem pomocniczym w dwóch pracach doktorskich na Wydziale Prawa kanonicznego UKSW w Warszawie.

Do osiągnięć organizacyjnych Habilitanta należy zaliczyć założenie, opiekę naukową i działalność Studencko-Doktoranckiego Koła Naukowego „Regula Iuris” na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW, które przeprowadziło od chwili założenia w 2016 r. wiele wykładów otwartych, konferencji naukowych, konkursów i trzech wyjazdów naukowych do Rzymu. Jako pracownik Wydziału Habilitant był i jest członkiem wielu komisji i zespołów wydziałowych, a także członkiem komitetów organizacyjnych 6 konferencji naukowych.

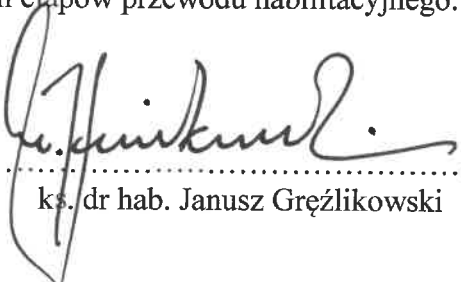
Ks. Jan Dohnalik posiada również pewne osiągnięcia popularyzacyjne naukę, należy zaliczyć do nich dwie opinie (ekspertyzy) przygotowane na prośbę Centrum Ochrony Dziecka w Krakowie, opublikowane w 2016 r. przez Katolicką Agencję Informacyjną oraz redakcję i wydanie dwóch pierwszych numerów Biuletynu Urzędowego Ordynariatu Polowego. Ponadto Habilitant opublikował w różnych czasopismach czy periodykach teksty popularyzatorskie i udzielił kilka wywiadów w tematyce prawa kanonicznego, o których była już mowa wyżej.

Podsumowując należy stwierdzić, że ocena aktywności naukowej, działalności organizacyjnej i popularyzującej naukę jest dość imponująca jak na stosunkowo młodego człowieka mającego niespełna 48 lat i pracującego na uczelni przez okres 15 lat. Wielość, różnorodność i pewien już okres prowadzenia zajęć dydaktycznych, działalności naukowo-organizacyjnej jednoznacznie świadczą o aktywności Habilitanta, a także wskazują na

twórczą partycypację w kształceniu młodzieży akademickiej, umiłowaniu tej pracy i zdolności przekazywania wiedzy nabytej przez wieloletnią pracę naukowo-badawczą, jak też wskazują na umiejętność łączenia teorii z praktyką. Dorobek naukowy, recenzowana monografia, podejmowane liczne zadania i funkcje na polu działalności naukowej, dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzacyjnej naukę świadczą o dojrzałości badawczej, znaczącym powiększeniu dorobku naukowego od uzyskania stopnia doktora oraz o potencjale naukowym Habilitanta.

V. Wniosek końcowy - konkluzja

Biorąc pod uwagę przedłożoną rozprawę habilitacyjną w kontekście całego dorobku naukowego Ks. dr. Jana Dohnalika, a także jego doświadczenie oraz aktywność naukową, dydaktyczną i organizacyjną w życiu akademickim, a nadto uwzględniając jego istotne osiągnięcia w pracy badawczej, wkład do badań nad zagadnień wyrażam opinię, iż zasługuje on na nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego. Powyższy opis jego dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego oraz przedłożone osiągnięcia, pomimo drobnych niedociągnięć, spełniają warunki określone w odpowiednich artykułach ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. (Dz. U. z 2023 r. poz. 742). Dlatego też z pełnym przekonaniem popieram wniosek o przyznanie Ks. dr. Janowi Dohnalikowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie prawo kanoniczne oraz wnoszę o dopuszczenie Habilitanta do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

.....
ks. dr hab. Janusz Gręźlikowski

Włocławek, 09 stycznia 2025 r.